

Streszczenie

Pandemiczna rzeczywistość związana z nałożonymi obostrzeniami mającymi na celu ograniczenie ekspansji wirusa SARS-CoV-2 wymusiła istotne zmiany w funkcjonowaniu zakładów karnych oraz w codzienności osób odbywających karę pozbawienia wolności. W warunkach izolacji penitencjarnej doszło do dodatkowego ograniczenia kontaktów społecznych, zawieszenia widzeń, części zajęć terapeutycznych oraz praktyk religijnych, co wpłynęło na wzrost napięcia wewnętrznego, stanów lękowych i poczucia zagrożenia.

Głównym celem rozprawy była analiza i ocena wpływu pandemii COVID-19 na proces resocjalizacji osób pozbawionych wolności. Przedmiotem badań były zmiany zachodzące w realizacji oddziaływań wychowawczych i terapeutycznych w czasie pandemii oraz w okresie postpandemicznym. Szczególną uwagę poświęcono zjawisku podwójnej izolacji, rozumianej jako nałożenie się izolacji penitencjarnej i restrykcji sanitarnych.

Problemy badawcze oraz hipotezy tworzyły spójny ciąg analityczny ukierunkowany na ocenę wpływu ograniczeń pandemicznych na funkcjonowanie osadzonych oraz skuteczność działań naprawczych. Większość hipotez miała charakter kierunkowy i zakładała wystąpienie negatywnych konsekwencji w postaci nasilenia lęku, obaw o zdrowie własne i najbliższych, a także zakłócenia programów terapeutycznych. Jedna z hipotez miała charakter zerowy i dotyczyła braku zależności między zakażeniem COVID-19 a występowaniem zachowań agresywnych wobec osób chorych.

Rozprawa została osadzona w paradygmacie pedagogiki resocjalizacyjnej, koncentrującej się na tworzeniu warunków sprzyjających zmianie postaw i readaptacji społecznej. Punktem odniesienia była również zasada poszanowania podstawowych praw jednostki, w tym prawa do ochrony zdrowia i utrzymywania więzi rodzinnych. Proces resocjalizacji został ujęty jako długoterminowe oddziaływanie zmierzające do przywrócenia jednostki do życia w społeczeństwie, rozwijania samokontroli oraz funkcjonowania zgodnie z obowiązującymi normami.

Badania miały charakter jakościowy. Zostały przeprowadzone w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu oraz w Zakładzie Karnym nr 1 w Oleśnicy, w tym w oddziale terapeutycznym. Próba badawcza liczyła 22 osoby: 19 osadzonych, 2 wychowawców oraz 1 funkcjonariusza. Materiał empiryczny zebrano metodą wywiadu pogłębionego. Rozmowy miały charakter indywidualny, odbywały się bez udziału osób trzecich i były rejestrowane.

Scenariusz wywiadu obejmował zagadnienia dotyczące wpływu pandemii na odbywanie kary, realizację programów resocjalizacyjnych, relacje społeczne, strategie radzenia sobie oraz perspektywy na przyszłość. Uzyskane wyniki pozwoliły na weryfikację postawionych hipotez. Stwierdzono brak zachowań agresywnych wobec osób zakażonych wirusem SARS-CoV-2. Jednocześnie ograniczenie widzeń zostało wskazane jako jeden z najbardziej dotkliwych skutków pandemii, prowadzący do poczucia samotności oraz osłabienia motywacji do zmiany. Potwierdzono znaczenie rodziny jako istotnego czynnika wspierającego proces resocjalizacji. Dostęp do opieki medycznej był utrzymany, jednak zakłóceniu uległa realizacja programów terapeutycznych, w tym terapii AA oraz prac wykonywanych poza terenem zakładu karnego. Zaobserwowano również zróżnicowanie reakcji w zależności od wieku osadzonych, zwłaszcza w kontekście odczuwanego napięcia lękowego.

W okresie pandemii nadrzędnym celem placówek penitencjarnych stało się zapewnienie bezpieczeństwa biomedycznego. Ochrona przed zagrożeniem epidemicznym wiązała się jednak z ograniczeniem relacyjnego i wychowawczego wymiaru oddziaływań. Wyniki badań wskazują na potrzebę opracowania rozwiązań umożliwiających utrzymanie ciągłości procesów resocjalizacyjnych w sytuacjach kryzysowych, w szczególności poprzez zabezpieczenie alternatywnych form kontaktu z rodziną oraz modyfikację programów terapeutycznych.

Przeprowadzone badania ukazują, że w warunkach globalnego kryzysu zdrowotnego system penitencjarny wykazuje tendencję do koncentracji na funkcji izolacyjnej. Utrzymanie równowagi między bezpieczeństwem a celami wychowawczymi stanowi istotne wyzwanie dla pedagogiki resocjalizacyjnej w obliczu przyszłych zagrożeń.

Rozprawa wypełnia lukę badawczą dotyczącą funkcjonowania procesu resocjalizacji w warunkach pandemii COVID-19 w polskich instytucjach penitencjarnych. Wnosi wkład do pedagogiki resocjalizacyjnej poprzez empiryczne rozpoznanie mechanizmów adaptacyjnych osadzonych w sytuacji podwójnej izolacji oraz ukazanie napięcia między funkcją izolacyjną a wychowawczą systemu penitencjarnego. Uzyskane wyniki mogą stanowić podstawę do dalszych badań oraz do projektowania rozwiązań organizacyjnych zwiększających odporność systemu penitencjarnego na sytuacje nadzwyczajne.